ምዕራፍ አራት

ሕዝባዊ ጉዳዮች

ከምዕራፉ የሚጠበቁ አጠቃላይ ውጤቶች

ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- ኤች አይ ቪ/ኤድስ በአፍሪካ የሚያደርሰውን ማኀበራዊና ምጣኔ ሀብታዊ ተጽእኖ ትተነትናላችሁ::
- የመልካም አስተዳደር እጦት በአፍሪካ እያስከተለ ያለውን ችግር ትዘረዝራላችሁ::
- በአፍሪካ የተመሠረቱ ክልላዊ ድርጅቶች ዓላማቸውን እንዲሁም ያላቸውን ሽፋን ትለያላችሁ::
- በአፍሪካ ውስጥ ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት የሚያስከትለውን አሉታዊ ተጽእኖ ትተነትናላችሁ::

4.1 ሕዝብ ነክ ጉዳዮች

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- ኤች አይ ቪ/ኤድስ በአፍሪካ እያደረሰ ያለውን ጉዳት ትተነትናላችሁ::
- የሕዝብ ቁጥር ዕድገት በአፍሪካ የሚያስከትለውን ውጤት ታብራራላችሁ::
- በአካባቢያችሁ በሕዝብ ቁጥር ዕድገት ምክንያት ምንምን ችግሮች እንደሚከሰቱ ዘገባ ታቀርባላችሁ::

ቁልፍ ቃላት

- ሥርጭት
- ተጽዕኖ
- ተላላፊ በሽታ
- ጨቅላ ህፃናት
- ሀብት
- ሚችነት

◈ በአፍሪካ ውስጥ የኤች አይ ቪ ኤድስ ሥርጭትና እያስከተለ ያለው ተጽዕኖ

ሀ) በአፍሪካ ውስጥ የኤች አይ ቪ/ ኤድስ ሥርጭት

- **የኤች.አይ.ቪ/ኤድስ ሥርጭት ከማንኛውም የዓለም አካባቢ የበለጠ በአፍሪካ ሀገሮች የሆነበት ምክንያት ምን ይመስላችኋል?**
- **በኤች.አይ.ቪ/ኤድስ በጣም የተጐዳው የትኛው የአፍሪካ አካባቢ ይመስላችኋል?**

ከማንኛውም የዓለም አካባቢ የበለጠ በኤች አይ ቪ /ኤድስ በጣም የተጎዱት ከሰሐራ በስተደቡብ የሚገኙት የአፍሪካ ሀገሮች ናቸው። በነዚህ አካባቢ 22.4 ሚሊዮን የሚሆን ሕዝብ በኤች አይ ቪ እንደተያዘ ይገመታል። እ.ኤ.አ በ2008 ዓ.ም1.4 ሚሊዮን ሕዝብ በኤድስ ሲሞት፤ 1.9 ሚሊዮን የሚሆን ሕዝብ ደግሞ በኤች. አይ. ቪ ተይዟል። በሽታው መታየት ከጀመረበት ጊዜ አንስቶ 14 ሚሊዮን ሕጻናት አንዳቸውን ወይንም ሁለቱንም ወላጆቻቸውን አጥተዋል። በአፍሪካ ሀገሮች መካከል የሚታየው የኤች አይ ቪ ሥርጭትና በኤድስ ምክንያት የሚሞተው ሕዝብቁጥር ብዛት ከሀገር ሀገር ይለያያል።

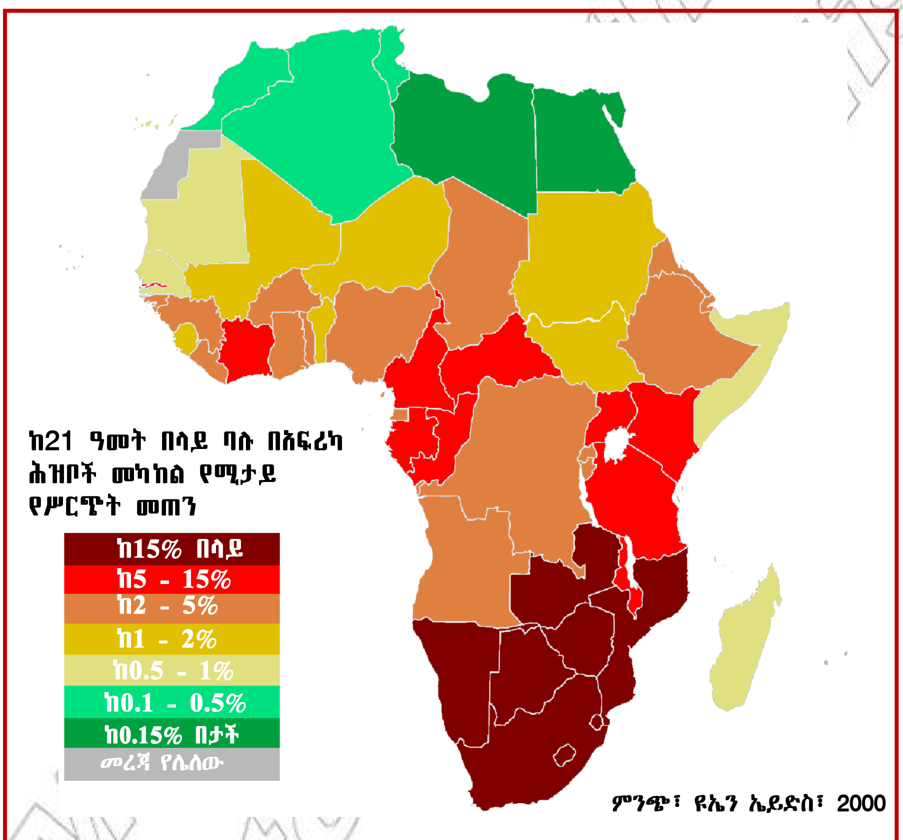

ምሥል 4.1 የኤች አይ ቪ/ ኤድስ መስፋፋት በአፍሪካ

አሥራ ስድስት በሚሆኑ የአፍሪካ ሀገሮች ውስጥ ዕድሜያቸው ከ15-49 ከሆኑት አሥር ሰዎች መካከል አንዱ በኤች.አይ.ቪ. የተያዘ ነው።

በአፍሪካ ደቡባዊ ክፍል በሚገኙ ሦስት ሀገሮች ማለትም በቦትስዋና፣ ሌሰቶ እና ስዋዚላንድ የሚታየው የኤች.አይ.ቪ. ሥርጭት መጠን ከ20 በመቶ እንደሚበልጥ ይገመታል። በዓለም ላይ ከፍተኛ ቁጥር ያላቸው

በኤች.አይ.ቪ. የተያዙ ሰዎች የሚገኙት በደቡብ አፍሪካ እንደሆነ ይታወቃል፡፡ በአንጻሩ በአፍሪካ ምዕራባዊ ክፍል በሚገኙ ሀገሮች የሚታየው የኤች.አይ.ቪ. ሥርጭት መጠን በዝቅተኛ ደረጃ ላይ ይገኛል፡፡ በናይጄሪያ፣ በካሜሮን በጋቦን እና በሌሎች የምዕራብ አፍሪካ ሀገሮች ያለው የቫይረሱ ሥርጭት ከ3-5 በመቶ ሲሆን፣ ኮትዲቯር በዓለም ላይ በበሽታው በጣም ከተጎዱት 15 ሀገሮች መካከል አንዷ ናት፡፡ በሌላ በኩል በምሥራቅ አፍሪካ በዩጋንዳ፣ በኬንያ እና በታንዛንያ የኤች.አይ.ቪ. ሥርጭት ከ5 በመቶ በላይ ነው፡፡ እ.ኤ.አ በ1990ዎቹ መግቢያ በዩጋንዳ ይታይ የነበረው የኤች.አይ.ቪ. ሥርጭት መጠን ከ14 በመቶ ወደ 8 በመቶ ወርዷል፡፡ የበሽታውን ሥርጭት ለመግታት ልዩ ልዩ መንግሥታዊ ድርጅቶችን የሃይማኖት እና የማህበራዊ ልማት ተቋማትን በማስተባበር በዩጋንዳ መንግሥት ውጤታማ ሥራ ተሠርቷል፡፡

በኢትዮጵያ በ2000 ዓ.ም. በጎልማሶች መካከል የነበረው የኤች.አይ.ቪ. ሥርጭት መጠን 2.2 በመቶ ነበር፡፡ በቫይረሱ የተያዙት 7.7 በመቶ በከተማ 0.9 በመቶ በገጠር የሚኖሩ ሰዎች ናቸው፡፡ 1.2 ሚሊዮን የሚሆኑ ሰዎች በበሽታው ተይዘው ነበር፡፡ በዚሁ ዓመት 52290 ሰዎች ከቫይረሱ ጋር ተያያዥ በሆኑ በሽታዎች ሞተዋል፡፡

ከሰሐራ በታች ባሉ የአፍሪካ ሀገሮች በኤች.አይ.ቪ. የመያዙ መጠን ከጊዜ ወደ ጊዜ እየጨመረ ነው፡፡ በወጣት ልጃገረዶችና ይልቁንም ዕድሜያቸው ከ25 ዓመት በታች በሆኑ ሴቶች ላይ የሚታየው የበሽታው መስፋፋት በጣም አስደንጋጭ ነው፡፡

በኤች.አይ.ቪ. የተያዙ ዕድሜያቸው በ13-20 ያሉት ወጣት ልጃገረዶች ቁጥር በዚሁ ዕድሜ ክልል ከሚገኙት ወጣት ወንዶች በአማካይ በአምስት እጅ ይበልጣል፡፡ ለዚህም ዋናው ምክንያት ከወጣት ወንዶች ይልቅ ወጣት ሴቶች ለኤች.አይ.ቪ. ያላቸው ተጋላጭነት ከፍተኛ በመሆኑ ነው፡፡ ይኸውም፣

- ወጣት ሴቶች በዕድሜ ከሚበልጧቸው ወንዶች ጋር የግብረ ሥጋ ግንኙት ስለሚፈጽሙ፣
- ወጣት ሴቶች ለተለያዩ የጾታ ጥቃቶች (ተገድዶ መደፈር፣ ጠለፋ፣ ወዘተ) በመጋለጣቸው ምክንያት ነው፡፡

ለ) ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ በአፍሪካ ላይ የሚያደርሰው ችግር

- **ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ ከሌሎች የዓለም አካባቢ የበለጠ በአፍሪካ አህጉር በሚኖረው ሕዝብ ላይ መጠነ-ሠፊ ተጽእኖ እያሳደረ ያለው ለምን ይመስላችኋል?**
- **ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ በአፍሪካ ሕዝብ ላይ ያስከተለው ተጽእኖ ምን ይመስላችኋል?**

የክፍል ውይይት

በኢትዮጵያ ውስጥ በኤች አይ ቪ ከተያዙት ሰዎች መካከል አብዛኞቹ ዕድሜያቸው ከ15 - 49 ዓመት የዕድሜ ክልል ውስጥ የሚገኙ ናቸው፡፡ ከአንድ ሚሊዮን በላይ የሚሆኑ ሕጻናት ደግሞ ወላጆቻቸውን በኤች አይ ቪ /ኤድስ አጥተዋል፡፡ ይህ ሁኔታ በሀገሪቱ ምጣኔ ሀብታዊና ማኅበራዊ ዕድገት ላይ ምን ዓይነት ተጽእኖ የሚያሳድር ይመስላችኋል? በጉዳዩ ላይ ተወያዩበት፡፡

ኤች አይ ቪ ኤድስ በተለያዩ የአፍሪካ አካባቢ በሚኖረው ሕዝብ ላይ መጠነ ሰፊ ተጽእኖ ያሣድራል፡፡ በኤች አይ ቪ ከተያዘው ሕዝብ ውስጥ ሁለት ሦስተኛ የሚሆነው የሚኖረው ከሰሐራ በታች ባሉት ሀገሮች ነው፡፡ ኤድስ በአፍሪካ አህጉር በሰዎች ላይ በጣም ከፍተኛ ችግር አስከትሏል፡፡ ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ ያስከተላቸው ዋና ዋና ተጽእኖዎች የሚከተሉት ናቸው፤

በአማካይ የመኖር ዕድሜ ላይ ያስከተለው ተጽእና

ኤድስ በሥነ-ሕዝብ ላይ ከሚያስከትላቸው ተጽዕኖዎች አንዱ በአማካይ የመኖር ዕድሜን በመቀነስ ላይ የሚያደርሰው ተጽእኖ ነው፡፡ ለምሳሌ ኤች.አይ.ቪ. በአፍሪካ ሀገሮች የአንድን ሰው አማካይ የመኖር ዕድሜ ከ60 ዓመት ወደ 47 ዓመት ዝቅ አድርጎታል፡፡

በተጨማሪም የኤድስ በሽታ በአምራችነት የዕድሜ ክልል ውስጥ የሚገኘውን የኅብረተሰብ ክፍል ስለሚያጠቃ ወላጆቻቸውን ያጡ የሕጻናትና ደጋፊ ያጡ የአረጋውያን ቁጥር ከፍ እንዲልና የጥገኝነት ጫና እንዲጨምር አድርጓታል፡፡

በሴቶች ላይ የሚያደርሰው ተፅዕና

ኤች.አይ.ቪ/ ኤድስ በተለይ በሴቶች ላይ የሚያደርሰው ተጽእኖ የከፋ ነው፡፡ ሴቶች የታመሙ ቤተሰቦቻቸውን የመንከባከብ ኃላፊነት ስለሚጣልባቸው ትምህርታቸውን ያቋርጣሉ፡፡ እናቶችና ሴት አያቶች በኤድስ ወላጆቻቸውን ያጡ የልጅ ልጆችን ወይም የዘመድ ልጆችን የመንከባከብ እና የማሳደግ ከባድ ድርሻን ይወስዳሉ፡፡ በዚህም የተነሣ ለልጆች ማሳደጊያ የሚሆን ገቢ ለማግኘት ሴቶች ከአቅማቸው በላይ እንዲሠሩ ይገደዳሉ፡፡

በቤተሰብ ላይ የሚያስከትለው ተጽእና

ኤች.አይ.ቪ/ ኤድስ የቤተሰብ ገቢ መቀነስን ያስከትላል፡፡ የቤተሰብ ኃላፊዎች በኤድስ ከተያዙ የቤተሰቡ ገቢ ይቀንሳል ወይም ይቋረጣል፡፡ በሌላም በኩል አንድ የቤተሰብ አባል በኤድስ ከተያዘ ለሕክምና እና ለሌሎች እንክብካቤዎች የሚወጣው ወጭ የቤተሰቡን አጠቃላይ ወጪ ከፍ ያደርገዋል፡፡ ይህም የቤተሰቡን የኑሮ ሁኔታ ያናጋል፡፡

በደቡብ አፍሪካና ዚምባብዌ የተካሄደ ጥናት እንደሚያሳየው በኤድስ የተጠቃ ቤተሰብ አጠቃላይ የወር ገቢ ከ66 በመቶ እስከ 80 በመቶ በሚደርስ መጠን ዝቅ ይላል፡፡ ይህም ከኤድስ ጋር የተያያዙ በሽታዎችን ለመቋቋም በሚደረግ ወጪ ምክንያት እንደሆነ ይታወቃል፡፡

በትምህርት ላይ የሚያደርሰው ተጽእና

በኤድስ ምክንያት መምህራን ከሥራ ገበታቸው ይቀራሉ ወይም በሞት ይለያሉ፡፡ ወላጆቻቸውን ያጡ ወይም ለአደጋ የተጋለጡ ሕጻናትን ወደ ትምህርት ቤት እንዲመጡ ለማበረታታት የሚወጣውን አጠቃላይ ወጪ ከፍተኛ ያደርገዋል፡፡ መምህራን በበሽታው ተዘይው ሲተኙ ወይም በሞት ሲለዩ እነርሱን ለመተካት ረዘም ያለ ጊዜ ከመጠየቁም ባሻገር ሌሎች መምህራንን ለማሰልጠንና ለመቅጠር ከፍተኛ ወጪ ያስከትላል፡፡

በግብርና እና ገጠር ልማት ላይ ያለው ተፅዕና

በማደግ ላይ ያሉ ሀገሮች በምግብ ራሳቸውን እንዲችሉ ጤናማ የሆነ ግብርና እና የገጠር ልማት ከፍተኛ ጠቀሜታ አለው፡፡ ይሁን እንጂ ኤች.አይ.ቪ./ኤድስ በገጠር የሚገኘውን የሰው ኃይል ጭምር እያጠቃ ስለሚገኝ ጉዳቱ የከፋ ነው፡፡ ለምሳሌ በደቡባዊ አፍሪካ እ.አ.አ በ2020 አንድ አምስተኛ (20 በመቶ) የሚሆነው የግብርና ሠራተኛ በኤድስ ሳቢያ ሕይወቱ ሊያልፍ እንደሚችል ይገመታል፡፡

በጤና ዘርፍ የሚያስከትለው ተጽእና

በታዳጊ ሀገሮች በጤና ዘርፍ ያለው አገልግሎት ያልተሟላና ዝቅተኛ ነው፡፡ ይህ ሁኔታ በኤች.አይ.ቪ./ኤድስ ምክንያት ይበልጥ እየተባባሰ መጥቷል፡፡ በበሽታው ምክንያት ብዙ የጤና ባለሙያዎች ሕይወት እያለፈ

© MoE FDR Ethiopia Not to be republished

ከመሆኑም በላይ ከኤድስ ጋር በተያያዙ በሽታዎች ምክንያት በጤና ተቋማት ለመታከም የሚሄደው ሰው ቁጥር በእጅጉ ጨምሯል፡፡ ይህም በጤና ተቋማት የሚሰጠውን የሕክምና አገልግሎት ለሕዝቡ በበቂ ሁኔታ እንዳይዳረስ ያደርጋል፡፡

በሕፃናት ዕድገት ላይ የሚያስከትለው ተጽእኖ

ኤድስ ቁጥራቸው በቀላሉ የማይገመት ሕጻናትን ያለ ወላጅ አስቀርቷል እንዲሁም በሕመሙ እየተሠቃዩ ያሉ ወላጆቻቸውንና ቤተሰቦቻቸውን ለመንከባከብና ለመደገፍ ህጻናት ከአቅማቸው በላይ በሆነ ሥራ ይጠመዳሉ፡፡ በዚህ የተነሣ ትምህርታቸውን ተረጋግተው እንዳይማሩ እንዲሁም ለአካላዊ፣ ሥነልቦናዊና የጤና ችግር ሲጋለጡ ይታያል፡፡

ውስን ጥናት

ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ በሕጻናት ላይ የሚያደርሰው ተጽእኖ

አንዲት የአሥራ ሁለት ዓመት ሕጻንና ሁለት ታናናሽ ወንድሞቿ ሁለቱንም ወላጆቻቸውን በኤች.አይ.ቪ./ኤድስ አጥተዋል፡፡ ልጅቷ ለእርሷና ለወንድሞቿ የዕለት ምግብ የምታገኘው ለጐረቤት ሰዎች እየተላላከችና ያለምንም ክፍያ ለረጅም ሰዓት የተለያዩ ሥራዎችን እየሠራች ነው፡፡ የትምህርት መሣሪያዎችን ማሟላት አልቻለችም፡፡ በተጨማሪም ምግብ የሚሰጧቸው ሰዎች በትምህርት ሰዓት የተለያዩ ሥራዎችን እንድትሠራ ስላስገደዷት ትምህርቷን አቋርጣለች፡፡ ይህች ሕጻን በጨቅላነት ዕድሜዋ ራሷንና ወንድሞቿን የማስተዳደር ኃላፊነት ስለወደቀባት መማር እየፈለገች ከትምህርት ቤት ርቃለች፡፡ በተመሳሳይ ሁኔታም ወንድሞቿም ወደ ትምህርት መሄድ አልቻሉም፡፡ እነዚህን ሕጻናት ከችግር ለማውጣትና ለማስተማር ምን መደረግ እንዳለበት በቡድን በመወያየት የመፍትሔ ሐሳባችሁን በተወካያችሁ አማካኝነት ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ፡፡

◈ ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት ውጤት

- **ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት ሲባል ምን ማለት ነው?**
- **ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት በምን በምን ዓይነት የኑሮ ሁኔታዎች ላይ ችግር የሚያስከትል ይመስላችኋል?**

የሀብትና የመሠረታዊ ፍላጐት አለመጣጣም

የሕዝብ ቁጥር በፍጥነት በሚያድግበት ጊዜ የሰዎች መሠረታዊ ፍላጎቶች ጥያቄ ይጨምራል፡፡ ከሰዎች መሠረታዊ ፍላጎቶች መካከል ምግብ፣ መጠለያና፣ ልብስ በቀዳሚነት ይጠቀሳሉ፡፡ ነገር ግን ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት ባለባቸው የዓለም አካባቢዎች መሠረታዊ ፍላጎቶችን በበቂ ሁኔታ ማሟላት አስቸጋሪ ነው፡፡ የመሠረታዊ ፍላጎቶችን ያለማሟላት የሕዝብን አለመረጋጋትና ግጭቶችን ሊያስነሣ ይችላል፡፡

ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት በምግብ አቅርቦት፣ በመሰረታዊ ፍላጐቶች፣ በተፈጥሮ ሀብት፣ በትምህርት፣ በጤና እና በሥራ ላይ የሚከተሉትን ተጽእኖዎች ያስከትላል፡፡

በምግብ አቅርቦት ላይ የሚያስከትለው ተጽእኖ

ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት በምግብ ፍላጎት እና አቅርቦት መካከል ያለመጣጣም ሊፈጥር ይችላል፡፡ የዓለም የምግብ አቅርቦት በፍጥነት እያደገ ከሚሄደው የሕዝብ ቁጥር ዕድገት ጋር አይጣጣምም፡፡ በዓለማችን በተመጣጠነ ምግብ እጦት ምክንያት በየዓመቱ ከ10ሚሊዮን በላይ ሰዎች እንደሚሞቱ ይገመታል፡፡ ከ500 ሚሊዮን ሕዝብ በላይ ደግሞ በምግብ እጥረት ወይም በቂ ምግብ ባለማግኘት ይሠቃያሉ፡፡

በትምህርት ላይ የሚያስከትለው ተጽእኖ

ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት ከኢኮኖሚ ጋር ያልተመጣጠነ የትምህርት ፍላጐትን ያስከትላል፡፡ ስለሆነም የተማሪዎች ቁጥር በከፍተኛ መጠን ይጨምራል፡፡ ይህ ደግሞ ዕድሜያቸው ለትምህርት የደረሱ ሕጻናት ሁሉ የመማር ዕድል እንዳያገኙ እንቅፋት ይሆናል፡፡ የመማር ዕድል ሳገኙት ሕጻናትም የሚሰጠው ትምህርት የጥራት ደረጃው ዝቅተኛ ይሆናል፡፡ ይህም በአንድ ክፍል የተማሪ ቁጥር መጨናነቅ፣ የመጽሐፍት አቅርቦት በነፍስ ወከፍ ማዳረስ ያለመቻልና ሌሎች የግብአት እጥረትን ያስከትላል፣ ተጨማሪ ትምህርት ቤቶችን ለመገንባትና መምህራንን በጥራት ለማሠልጠን ከፍተኛ ገንዘብ ይጠይቃል፡፡

በጤና ላይ የሚያስከትለው ተጽእኖ

በአፍሪካ የጤና ሁኔታ በጣም አነስተኛ ደረጃ ላይ ይገኛል፡፡ አብዛኛው የአኅጉሪቱ ሕዝብ ዘመናዊ የጤና አገልግሎት የማግኘት ዕድሉ በጣም ጠባብ ነው፡፡ ነገር ግን በአንጻራዊ መልኩ ከገጠሩ አካባቢ ይልቅ በከተማ አካባቢ የሚኖሩ ዜጎች የተሻለ የጤና አገልግሎት ያገኛሉ፡፡

ሠንጠረዥ 4.1 በኢትዮጵያ የጤና ሁኔታ ዋና ዋና አመልካቾች

አመልካቾች	የጤና ሁኔታ በኢትዮጵያ
የጨቅላ ሕጻናት ሞት መጠን ከ1 ዓመት በታች ያሉ፡፡	በሕይወት ከሚወለዱ 1000 ሕፃናት 77 ይሞታሉ፡፡
ከ5 ዓመት በታች ያሉ ሕጻናት ሞት መጠን	እድሜቸው 1 - 5 ዓመት ካሉ 1000 ሕፃናት 123 የ5ኛ ዓመት ልደታቸውን ሳያከብሩ ይሞታሉ ፡፡
የእናቶች ሞት መጠን	በሕይወት ከወለዱ 100,000 ሴቶች 673 ይሞታሉ፡፡
አማካይ የመኖር ዕድሜ መጠን	(53 ዓመት ለወንዶች እና 55 ዓመት ለሴቶች)

ምንጭ:-የኢትዮጵያ ሥነ ሕዝብና ጤና የዳሰሳ ጥናት 1997ዓ.ም.(Ethiopian Demographic and Health Survey 2005).

በተፈጥሮ ሀብት እና አካባቢ ላይ የሚያስከትለው ተጽእኖ

የሕዝብ ቁጥር በፍጥነት ሲጨምር በተፈጥሮ ሀብት አቅርቦት ላይ ጫና ይፈጥራል፡፡ የተፈጥሮ ሀብትን ያለ አግባብ መጠቀም የተፈጥሮ አካባቢን ይጎዳል፡፡ የሕዝብ ቁጥር በፍጥነት ሲጨምር ከሚፈጠሩት የአካባቢ ችግሮች መካከል ጥቂቶቹ የሚከተሉት ናቸው፡-

1. **የደን መመናመን፡-**የሕዝብ ቁጥር በፍጥነት እየጨመረ በሄደ መጠን ሰዎች አካባቢያቸውን እየለቀቁ በደን ወደተሸፈኑ ሥፍራዎች በመሄድ ደኑን በመመንጠር የእርሻ ቦታና መኖሪያ ቤት ያዘጋጃሉ፡፡ ይህም ሁኔታ ቀስ በቀስ የደን መመናመንን እና የግጦሽ መሬት መቀነስን ያስከትላል፡፡ በተጨማሪም ሰዎች ሌላ የገቢ ምንጭ ለማግኘት ሲሉ የማገዶ እንጨት እና ከሰል በመሸጥ በሚያደርጉት ጥረት በአካባቢው ላይ ተጨማሪ ጫና ይፈጥራሉ፡፡ ይህም ሁኔታ የአካባቢውን ተፈጥሮአዊ ሚዛን በማዛባት በረሃማነትንና ድርቅን ያስከትላል፡፡

2. **የአፈር መሸርሸር፡-** የሕዝብ ብዛት ሲጨምር ለእርሻ የሚውለው መሬት መጠን እየሰፋ በመሄድ አቀበት የሆኑ አካባቢዎች ሳይቀሩ ለእርሻ ይዳረጋሉ፡፡ ይህም ሁኔታ የአፈር፣ መሸርሸርን ያስከትላል፡፡

ሥራ አጥነት

የሕዝብ ቁጥር በፍጥነት ሲጨምር አዳዲስ የሥራ መስክ ወዲያውኑ ለመፍጠር አዳጋች ይሆናል፡፡ በዚህም ምክንያት ብዙ ሰዎች የሥራ ዕድል ስለማያገኙ የሥራ አጥ ቁጥር ይጨምራል፡፡ በአንድ ሕብረተሰብ ውስጥ የሥራ አጥ ቁጥር ሲጨምር የተለያዩ ማህበራዊ ችግሮች ሊከሰቱ ይችላሉ፡፡ ሥራ አጥ የሆኑ ሰዎች በተለያዩ የወንጀል ሥራዎች ሊሰማሩ ይችላሉ፡፡

ድህነት

ዛሬ በመላው ዓለም በሚገኙ ሀገሮች መካከል እጅግ በጣም የተራራቀ የዕድገት ደረጃ አለ፡፡ ለምሳሌ ከሰሃራ በስተደቡብ ባሉት የአፍሪካ ሀገሮች፣ በደቡብ አሜሪካና በከፊል እስያ ከፍተኛ ቁጥር ያላቸው ሰዎች በፍጹም ድህነት ውስጥ ይገኛሉ፡፡ በዚህ ሁኔታ ውስጥ የሚገኙ አብዛኛዎቹ ሰዎች ምግብ፣ ልብስ፣ መጠለያና የመሳሰሉትን መሠረታዊ ፍላጎቶች ለማሟላት አይችሉም፡፡

ፍጹም ድህነት ማለት ምግብ፣ ልብስና መጠለያ የመሳሰሉትን መሠረታዊ ፍላጐቶች ለማሟላት የሚያስችል በቂ ገቢ በገንዘብም ሆነ በዓይነት ማጣት ነው፡፡

በምጣኔ ሀብት ባደጉ ሀገሮች የመሠረታዊ ፍላጐቶች ችግር ጐልቶ አይታይም፡፡ ነገር ግን በደሀ ሀገሮች ረሀብና ቸነፈር በጣም አሳሳቢ ችግሮች ናቸው፡፡

ዝቅተኛ የምጣኔ ሀብት ዕድገት ያላቸው ሀገሮች የሕዝባቸው ቁጥር በፍጥነት ሲጨምር ለዕድገት የሚጠቅሙ የተፈጥሮ ሀብቶች ይመናመናሉ፡፡

የክለሳ ጥያቄዎች 4.1

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

- በተመጣጠነ ምግብ ዕጦት ምክንያት በየዓመቱ ምን ያህል ሰዎች ይሞታሉ ተብሎ ይገመታል?
- የሕዝብ ቁጥር በፍጥነት ሲጨምር በትምህርትና በተፈጥሮ ሀብት ላይ የሚደርሰውን ተጽእኖ ግለጹ፡፡
- ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ዕድገት የሚያስከትላቸውን ሌሎች ተጽእኖዎች ዘርዝሩ፡፡

ለ. የሚሠሩ ተግባራት፡-

- ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ በምጣኔ ሀብትና በማኅበራዊ ሕይወት ላይ የሚያስከትለውን ተጽእኖ በተመለከተ አጭር ጽሑፍ አዘጋጅታችሁ ለክፍላችሁ አቅርቡ፡፡
- በኤች.አይ.ቪ/ኤድስ ምክንያት የሚደርሰውን ምጣኔ ሀብታዊና ማኅበራዊ ቀውስ እንዴት መፍታት እንደሚቻል የመፍትሔ ሐሳቦችን የሚያሳይ ጽሑፍ አዘጋጅታችሁ በማቅረብ በክፍላችሁ ተወያዩበት፡፡

ሐ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

- በአፍሪካ ውስጥ የኤች.አይ. ቪ. ሥርጭት ከፍተኛ ደረጃ የደረሰበት አካባቢ የትኛውነው? በኤች አይ ቪ. መያዝ የቤተሰብ አባላትን የሚጐዳው እንዴት ነው?

መ. የቡድን ሥራ

ተማሪዎች ሦስት ቡድን መሥርቱ፡፡ አንደኛው ቡድን ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ በትምህርት ላይ የሚያደርሰውን ተጽእኖ፤ ሁለተኛው ቡድን የሕዝብ ቁጥር መጨመር በተፈጥሮ ሀብት ላይ የማያደርሰውን ተፅእኖ፣ ሦስተኛው ደግሞ ፈጣን የሕዝብ ቁጥር እድገት በምግብ አቅርቦት ላይ የማያደርሰውን ተፅእኖ በተመለከተ እያንዳንዱ ቡድን የራሱን ሪፖርት አዘጋጅቶ ለክፍሉ ተማሪዎች ያቅርብ፡፡ በቀረበው ሪፓርት ላይ የክፍሉ ተማሪዎች ውይይት ያድርጉ፡፡

4.2 የመብትና የደኅንነት ጉዳይ

4.2.1 የሕጻናት መብት ጥሰትን መዋጋት

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- **የሕጻናት መብት አስመልክቶ የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት ስምምነት ይዘትን ትለያላችሁ፡፡**
- **በአካባቢያችሁ የሚታዩ የሕጻናት መብት ጥሰትን ትገልጻላችሁ፡፡**
- **ሕጻናት እንዴት መብታችሁን መጠበቅ እንደምትችሉ ታብራራላችሁ፡፡**

ቁልፍ ቃላት

- ስምምነት
- መድሎ
- ጥቃት
- ጥሰት

- **የሕጻናት መብት ጥሰት ማለት ምን ማለት ነው?**
- **ሕጻናት መብቶቻቸውን ለማስከበር ምን ሚና ሊጫወቱ ይችላሉ?**
- **የሕጻናትን መብቶችን ለማስከበር ምን መደረግ ያለበት ይመስላችኋል?**

ከአንዳንድ ወላጆች "ልጅ ከበላ፣ ከጠጣ የሚኖርበት ካገኘና ከተማረ ሌላ ምን ሊደረግለት ይችላል " የሚል ጥያቄ ይሰነዘራል፡፡ ተማሪዎች! ሐሳቡን ትቃወማላችሁ ወይንስ ትደግፋላችሁ? ተወያዩበት፡፡

ዓለም አቀፍ የሕጻናት መብት ድንጋጌ፡- በተባበሩት መንግሥታት ድርጅት ጠቅላላ ጉባኤ እ.አ.አ ታኅሣሥ 20 ቀን 1989 ዓ.ም ጸድቆ ከመስከረም 2 ቀን 1990 ዓ.ም ጀምሮ በሥራ ላይ ውሏል፡፡ ይህንን ድንጋጌ የኢትዮጵያ

የሽግግር መንግሥት የተወካዮች ምክር ቤት ኅዳር 29 ቀን 1984 ዓ.ም በአደረገው ስብሰባ ተቀብሎ አጽድቋል፡፡ ይህም የኢትዮጵያ መንግሥት ለሕጻናት መብቶችና መልካም አስተዳደግ የሰጠውን ትኩረት ያረጋግጣል፡፡

ምሥል 4.2 ሕፃናት ለእድሜያቸው ተስማሚ በሆነ ሁኔታ የመዝናናትና የመጫወት መብት አላቸው፡፡

የሕጻናት መብቶች ድንጋጌ 54 አንቀጾችን የያዘ ሲሆን በውስጡ አራት ዋና ዋና መርሆዎች ይገኙበታል፡፡ እነርሱም፡-

- በሕጻናት ላይ መድሎ ወይም ልዩነት አለማድረግ፣
- ከሁሉም በላይ የሕጻናትን ጥቅም ማስቀደም፣
- የማንኛውንም ሕጻን የመኖር፣ በሕይወት የመቆየትና የማደግ መብቱን ማክበር
- ማንኛውም ሕጻን የራሱን ሐሳብ ያለምንም ፍርሐት የመግለጽ ነፃነቱን ማክበር ናቸው

መንግሥታት የድንጋጌውን ግዴታዎች ለመፈጸም በመስማማትና የሕጻናትን መብቶች ለማክበርና ለማስከበር ቆርጠው የተነሡ መሆናቸው ተረጋግጧል፡፡ ለቁርጠኝነታቸውም ራሳቸውን ተጠያቂ ለማድረግ በዓለምአቀፍ ኅብረተሰብ ፊት ቃል ገብተዋል፡፡ የድንጋጌው አባል ሀገሮች የድንጋጌውን መርሖዎችና ድንጋጌዎች ተግባራዊ የማድረግ ግዴታ አለባቸው፡፡

የድንጋጌው አባል ሀገሮች፡-

- በግዛታቸው ክልል የሚገኝ እያንዳንዱ ሕጻን በራሱ ወይም በወላጆቹ ወይም በአሳዳጊው ዘር፣ ቀለም፣ ጾታ፣ ቋንቋ፣ ሃይማኖት ወይም ሌላ የማኅበራዊ ኑሮ ደረጃ ምክንያት ምንም ዓይነት መድሎ ሳይደረግበት መብቶቹን ያከብራሉ፡፡ በተጨማሪም ለሕጻናት ደኅንነት የሚያስፈልገውን ጥበቃና እንክብካቤ ሁሉ ያደርጋሉ፡፡ (አንቀጽ 2)
- ማንኛውም ሕጻን የመኖር መብት እንዳለው ያውቃሉ፡፡ እንዲሁም በሚቻላቸው ሁሉ ሕጻናትን ከሞት የማዳን እርምጃና የሕጻናትን ዕድገት ያረጋግጣሉ፡፡ (አንቀጽ 6)

- የሕጻናትን የሐሳብ፣ የሕሊና እና የሃይማኖት ነጻነት ያከብራሉ፡፡ (አንቀጽ 14)
- ሕጻናት በወላጆቻቸው ወይም በአሳዳጊዎቻቸው ቁጥጥር ሥር በሚገኙበት ጊዜ በአካላቸው ወይም በአእምሮአቸው ላይ ጉዳት የሚያመጣ ድብደባ፣ ለጉዳት ወይም ጉስቁልና የሚዳርግ አያያዝ፣ በቸልታ መጣል ወይም ማንገላታት፣ የጥቅም ማግኛ የመሆን፣ ለግብረ ሥጋ ግንኙነት የመገደድ ችግሮች እንዳይፈጸሙባቸው ተገቢውን የሕግ እና የአስተዳደር እርምጃ ይወስዳሉ፡፡ (አንቀጽ - 19)
- የሕጻናትን የትምህርት መብት ያከብራሉ፡፡ የመጀመሪያ ደረጃ ትምህርት በግዴታና በነጻ ለሁሉም እንዲደረስ ያደርጋሉ፡፡ (አንቀጽ - 28)
- ሕጻናት የኢኮኖሚ ብዝበዛ እንዳይደረግባቸው አደገኛ በሆነ የሥራ መስክ እንዳይሰማሩ፣ ትምህርታቸውን የሚያሰናክል፣ ለጤንነታቸው ጠንቅ የሆነ፣ ለአካላዊ፣ ለአእምሯዊ፣ መንፈሳዊ፣ ሞራላዊና ማህበራዊ ዕድገታቸው ተቃራኒ የሆነ ሥራ ያለመሥራት መብታቸውን ያከብራሉ፡፡ (አንቀጽ 32)
- ሕጻናትን ከወሲባዊ ጥቃትና ከማንኛውም በደል ይጠብቃሉ፡፡ በማባበል ወይም በማስገደድ በሕገወጥ የግብረሥጋ ግንኙነት ተካፋይ እንዲሆኑ ማድረግን ይከላከላሉ፡፡ (አንቀጽ 34)

ምሥል 4.3 ሕጻናት በዘር፣ በቀለም፣ በጾታ፣ በቋንቋ፣ በሃይማኖት ወዘተ መድሎ አይደረግባቸውም

በዚህ ድንጋጌ መሠረት ሕጻን ማለት ዕድሚው ከ18 ዓመት በታች የሆነ ማንኛውም ሰው ነው፡፡ በኢትዮጵያ የሠራተኞች አዋጅ መሠረት በሥራ ለመቀጠር ዝቅተኛው ዕድሜ 14 ዓመት ነው፡፡ ዕድሜያቸው ከ14 እስከ 18 ዓመት የሆኑት "ወጣት ሠራተኛ" ተብለው ሊቀጠሩ ይችላሉ፡፡ ማንኛውም አሠሪ ከ14 ዓመት በታች የሆነን ልጅ (ሕጻን) ቀጥሮ ማሠራት አይችልም፡፡ "ወጣት ሠራተኞች" የሚባሉት በሙሉ አደገኛ የሚባሉ ሥራዎችን እንዳይሠሩ ድንጋጌው ይከላከላል፡፡ ለምሳሌ በጣም ከባድ ሥራዎችን ማሠራት በወንጀል ያስጠይቃል፡፡ ሕጻናት በኤሌክትሪክ ኃይል ማመንጫዎች አካባቢና በከርሠ ምድር ውስጥ ሥራ እንዳይሠሩ አዋጁ በጥብቅ ይከለክላል፡፡ ሕፃናት በቀን ከሰባት ሰዓት በላይ መሥራት የለባቸውም፡፡ በተጨማሪም ከቀኑ 10 ሰዓት በኋላና በበዓላት ቀን መሥራት የለባቸውም፡፡

ነገር ግን በአንዳንድ የአፍሪካ፣ የላቲን አሜሪካና የእስያ ሀገሮች በብዙ ሺህ የሚቆጠሩ ሕጻናት በቋሚነት ተቀጥረው ሥራ እየሠሩ ይገኛሉ። ብዙዎቹ ተቀጥረው የሚሠሩት በእርሻ ቦታዎች፣ በድንጋይ መፍለጫዎችና በማዕድን ሥፍራዎች ነው።

አንዳንድ ሕጻናት በድህነት ምክንያት ያለ ዕድሜያቸው ለመሥራት ይገደዳሉ። በኢትዮጵያ እና በሌሎች የአፍሪካ ሀገሮች የገጠር ቀበሌዎች ሕጻናት ከብት በመጠበቅ፣ ሰብል በመሰብሰብ ውኃ በመቅዳት፣ የማገዶ እንጨት በመሸከም እና በሌሎች ቤተሰባዊ ሥራዎች ሲሳተፉ ማየት የተለመደ ትርኢት ነው።

ምሥል 4.4 ሕጻናት ከከባድ የጉልበት ሥራ መጠበቅ አለባቸው።

በኢትዮጵያና በሌሎች የአፍሪካ ሀገሮች ሕጻናት የቤተሰባቸውን ሕይወት ለመታደግ በሥራ ላይ ይሠማራሉ። አንዳንድ ሕጻናት በየመንገዱ እየተዘዋወሩ ሲጋራ፣ ጋዜጣና የተዘጋጁ ምግቦችን ሲሸጡ ሌሎች ደግሞ ጫማ በመጥረግና በቤት ውስጥ ተቀጥረው በመሥራት ለቤተሰቦቻቸው እንደ ዋነኛ የገቢ ምንጭ በመሆን ያገለግላሉ።

የክለሳ ጥያቄዎች 4.2.1

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

- የዓለም መሪዎች የሕጻናት መብቶች ድንጋጌን ለማዘጋጀት የወሰኑበት ምክንያት ምን ነበረ?
- በተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የሕጻናት መብቶች ድንጋጌ የጸደቀው መቼ ነበረ?
- ዓለም አቀፍ የሕጻናት መብት ድንጋጌ ስንት አንቀጾች አሉት?
- የህጻናት መብት ድንጋጌ መርሖዎች ግለጹ።
- የኢትዮጵያ መንግሥት የሕጻናት መብቶች ድንጋጌን ተቀብሎ ያጸደቀው መቼ ነበር?

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

- በምትኖሩበት አካባቢ ከሚኖሩ ሕጻናት መካከል በድህነት ምክንያት ያለ ዕድሜያቸው ሥራ ለመሥራት የተገደዱ ሕጻናት ምን እንደሚሠሩ በማጥናት አጠር ያለ ዘገባ አዘጋጅታችሁ ለክፍላችሁ አቅርቡ።

ሐ. የቡድን ሥራ

- ተማሪዎች ሁለት ቡድን መሥርቱ። አንደኛው ቡድን በገጠር ቀበሌዎች የሚኖሩ ሕፃናት ስለሚደረስባቸው የጉልበት ብዝበዛ ጥናት በማድረግ አጠር ያለ ሪፖርት ያቅርብ። ሁለተኛው ቡድን በከተሞች የሚገኙ ሕፃናት የሚደርስባቸውን የጉልበት ብዝበዛ ጥናት በማድረግ አጠር ያለ ሪፖርት ያቅርብ። በቀረበው ሪፖርቶች ላይ የክፍሉ ተማሪዎች ውይይት ያድርጉ።

4.2.2 በአፍሪካ የሚታይ የመልካም አስተዳደር እጦት

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ካጠናቀቃችሁ በኋላ:-

- **በአፍሪካ የመልካም አስተዳደር እጦት ችግሮችን በምሳሌ አስደግፋችሁ ታብራራላችሁ::**
- **በአካባቢያችሁ መልካም የሆኑና ያልሆኑ የአስተዳደር ሂደቶችን በመለየት ዘገባ ታቀርባላችሁ::**

ቁልፍ ቃላት

- **መልካም አስተዳደር**
- **ሙስና**
- **ዲሞክራሲ**

- **መልካም አስተዳደር ሲባል ምን ማለት ነው?**
- **የመልካም አስተዳደር እጦት መገለጫዎች ምን ምን ይመስላችኋል?**
- **ሙስና የሚፈጸመው በምን በምን ምልክ ነው?**

መልካም አስተዳደር ማለት ከሙስና የፀዳ፣ ቀልጣፋና ያልተንዛዛ ሕዝባዊ አገልግሎት መኖር ማለት ነው:: መልካም አስተዳደር ሲኖር ዜጎች ያለ ብዙ ውጣ ውረድ በመብቶቻቸው እንዲጠቀሙና ፈጣን አገልግሎት እንዲያገኙ ያስችላቸዋል:: ለመልካም አስተዳደር እውን መሆን የዴሞክራሲ ሥርዓት መኖር ከፍተኛ ጠቀሜታ አለው:: ይሁን እንጂ የዴሞክራሲ ሥርዓት በተዘረጋበት ሁሉ መልካም አስተዳደር ይኖራል ማለት አይቻልም:: ምክንያቱም በሥርዓቱ ውስጥ የሚገኙ ግለሰቦችና ቡድኖች ዲሞክራሲያዊ ባህልን አዳብረውና የሕዝብ አገልጋይነት መንፈስን ተላብሰው ካልተንቀሳቀሱ ሥርዓቱ መዘርጋቱ በራሱ ውጤታማ ሊሆን አይችልምና ነው:: ስለሆነም መልካም አስተዳደር ሊኖር የሚችለው የመልካም አስተዳደር እንከኖችን በቁርጠኝነት የሚዋጋ ዲሞክራሲያዊ መንግሥት ሲኖር ብቻ ነው::

ሙስና

ከላይ ለመጥቀስ እንደተሞከረው መልካም አስተዳዳር ሊኖር የሚችለው ከሙስና የፀዳ ለፈጣን እድገት የተመቻቸ ሁኔታን የሚፈጥር ዴሞክራሲያዊ መንግሥት ሲኖር ብቻ ነው:: በአፍሪካ አገሮች ቀልጣፋ የመንግሥት አሠራር እና ከሙስና የፀዳ መንግሥት በጣምራ መገኘት ይኖርባቸዋል::

ሙስና በየትኛውም አገር ቢሆን መቶ በመቶ የተወገደበት ሁኔታ ባይኖርም በቁጥጥር ስር ሲገባ በዝቅተኛ ደረጃና በመጠኑ አልፎ አልፎ የሚከሰት ችግር ብቻ ሊሆን ይችላል:: በአፍሪካ ሙስና የኢኮኖሚ እንቅስቃሴው ወደ ምርትና ልማት ከማተኮር ይልቅ ወደ ማጭበርበርና የአየር በአየር ንግድ እንዲያዘነብል በማድረግ ልማትን ሊጎዳ ይችላል:: የመንግሥት አሰራር በአድልዎና በጉቦ የተበላሸ ይሆናል:: መንግሥት በልማት ተግባር ላይ በጎ አስተዋፅኦ ማድረግ ይሳነዋል:: መንግሥታዊ ተቋማት ሕዝባዊ አገልግሎቶችን ለመስጠት የተቋቋሙና የሚቋቋሙ ከመሆን ይልቅ የመንግሥት ስልጣን ይዞ በአጭር ጊዜ ውስጥ ለመበልፀግ የሞት ሽረት ትግል የሚካሄድባቸው ተቋማት ይሆናሉ:: ስለሆነም ሙስና ባለበት ሁሉ ዴሞክራሲ ከስር መሰረቱ እንዲናድ በር

© MoE FDR Ethiopia Not to be republished

ሊከፍት ይችላል፡፡ በነዚህ ምክንያቶች ሁሉ ሙስና ልማትን አደናቅፎ የዴሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ ተስፋ እንዲጨልም ያደርጋል፡፡

በመሆኑም ሙስናን በሰፊውና በብቃት መዋጋት ማለት ልማትና እድገትን ማፋጠን ማለት ነው፡፡ ስለዚህ መልካም አስተዳደርን በማስፈን የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታና የልማት ራዕይን እውን ማድረግ ተገቢ ነው፡፡ ከዚህ በመነሳት መንግሥታት ሙስናን ለመዋጋት ሰፋ ያለ ኘሮግራም ቀርጸው መንቀሳቀስ ይኖርባቸዋል፡፡ መንግሥት ቀልጣፋ አገልግሎት እንዲሰጥ ማድረግ ባለንበት ዓለም በኢኮኖሚ ተወዳድሮ ለማሸነፍ ምክንያት ከሚሆኑት ዋነኛ ጉዳዮች አንዱ ነው፡፡ በአንድ በከፋ የድህነት አረንቋ ውስጥ ተዘፍቆ በሚገኝ አገር ያለ መንግሥት ከፍተኛ ልማታዊ ሚና መጫወት አለበት፡፡ እንደነዚህ አይነቱን ሚና መጫወት የሚቻለው ከሁሉም ነገር በላይ ቀልጣፋ አገልግሎት መስጠት ሲቻል ብቻ ነው፡፡

በየትኛውም አገር ቢሆን ዴሞክራሲ ኢኮኖሚያዊ ጠቀሜታና መልካም አስተዳደርን የማስፈን አስተዋጽኦውን በአግባቡ ካልተወጣ ሕዝብ በዴሞክራሲያዊ ስርአቱ ላይ ያለው እምነት በከፍተኛ ፍጥነትና ደረጃ እንዲሸረሸር ያደርጋል፡፡ በመሆኑም ፍትሃዊና ቀልጣፋ መንግሥታዊ አገልግሎት በማቅረብ መልካም አስተዳደርን ማስፈንና የልማትና የዲሞክራሲ ስርአት ግንባታን እውን ማድረግ ተገቢ ነው፡፡

መንግስት የህዝቡን ችግሮች ለመፍታት እንዲሁም ፍላጎቶቹን ለማሟላት የሚያስችል የተስተካከለ ፖሊሲ ሊኖረውና ይህንኑ ተግባራዊ ለማድረግ ዴሞክራሲንና መልካም አስተዳደርን በመሣሪያነት ሊጠቀምባቸው ይገባል፡፡ የተስተካከለ ፖሊሲና ይህንኑ የማስፈፀም ብቃት የመልካም አስተዳደር አንድ መሰረታዊ ባህሪ ነው፡፡

ፖሊሲዎቹ የህዝብን ችግር የሚፈቱ፣ ፍላጐቶቹን የሚያሟሉ መሆናቸውን ለማረጋገጥ በፖሊሲ ቀረፃው ላይ ህዝቡ በሰፊው እንዲሳተፍ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

ከላይ እንደተገለፀው መልካም አስተዳደር በአፍሪካ ልማትን ለማረጋገጥና የዲሞክራሲያዊ ስርአት ግንባታን እውን ለማድረግ እጅግ ተፈላጊ የሆነ ጉደይ ነው፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ዴሞክራሲ መልካም አስተዳደርን ለማረጋገጥ በጣም አስፈላጊ ነው፡፡

ሙስናን በቁጥጥር ስር አድርጎ መልካም አስተዳደርን ለማስፈን ህብረተሰቡን በሰፊው ማንቀሳቀስ፣ በመንግሥት አሰራር ውስጥ ግልፅነትንና ተጠያቂነትን ማስፈን ያስፈልጋል፡፡ ዴሞክራሲ በሌለበት ግልፅነትና ተጠያቂነት የመንግሥት አስራር መሠረታዊ መርሆዎች ሆነው ተግባራዊ ሊሆኑ አይችሉም፡፡ የህዝቡን ችግሮች ለመፍታትና ፍላጎቶቹን ለማሟላት የሚያስችሉ ፖሊሲዎችን በብቃት ለመቀየስና ለመፈፀም የህዝቡን ተሳትፎ ማረጋገጥ አስፈላጊ ነው፡፡ ዴሞክራሲ በሌለበት ፋይዳ ያለው የህዝብ ተሳትፎ ሊኖር አይችልም፡፡ በመሆኑም ዴሞክራሲና መልካም አስተዳደር በጥብቅ የተሳሰሩ ጉዳዮች ናቸው፡፡

ምሥል 4.5 ሙስና የዕድገት ፀር ስለሆነ በጋራ እንታገለው

የርስ በርስ ጦርነት ውጤት

የዴሞክራሲና የመልካም አስተዳደር መርህ የሰላም፤ አገርን ከማያባራ ጦርነትና ቀውስ የማዳንና ህልውናውን የማረጋገጥ አማራጭ ሲሆን የፀረ-ዴሞክራሲ አማራጭ ግን ማለቂያ የሌለው ደም መፋሰስና ፍፁም የመበታተን ሂደት ነው። የዴሞክራሲና የመልካም አስተዳደደር ግንባታ የሰላም ብሎም የአገርን ህልውና የማረጋገጥ ጉዳይ ነው።

በአገራችን ለዘመናት በተንሰራፋው የፀረ-ዴሞክራሲ አገዛዝ ሂደት በጭቁን ብሄሮችና ብሄረሰቦች ላይ ይደርስ የነበረው ጭቆናና አድልዎ እየተባባሰ ሄዶ ህዝቦች ሊሸከሙት ኮማይችሉበት ደረጃ ላይ ደርሶ ነበር። ከዴሞክራሲ መብቶች መታፈንና ከሚዘገንን ድህነት ጋር ተዳምሮ የብሔር ቅራኔን እጅግ በጣም ወደተካረረበት ደረጃ ላይ አድርሶት ነበር። በደርግ መንግሥት ውድቀት ዋዜማ ከ17 በላይ የታጠቁ የተለያዩ ሕዝቦች ተቃዋሚ ድርጅቶች በትጥቅ ትግል የሚፋለሙበት ደረጃ ላይ ደርሰው ነበር። አገሪቱ ከዳር ዳር በቅራኔውና ቅራኔው በፈጠረው ጦርነት የምትታመስበት ሁኔታ ተፈጥሮ ነበር።

በደርግ መንግሥት ውድቀት ማግስት በጦርነት እጅግ የተጐዳችው አገራችን የነበራት አማራጭ የዴሞክራሲና የመልካም አስተዳደር ግንባታ አማራጭ ነበር። የዜጎችን ሰብአዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶች በማስከበር ላይ የተመሰረተ የህዝቦች እኩልነትና ዲሞክራሲያዊ አንድነትን የማረጋገጥ አማራጭ ነበር።

በአጠቃላይ የዲሞክራሲና የመልካም አስተዳደር ስርአት በአገራችን መገንባት ማለት በፀረ-ዲሞክራሲያዊ አገዛዝ ምክንያት እጅግ በጣም ከፍተኛ ደረጃ ላይ ደርሰው የነበሩትን የተለያዩ ቅራኔዎች መፍታት ማለት ነው። አገራችንን ከቀጣይ እልቂትና ብተና መታደግ ማለት ነው። እንዲሁም በአገራችን ዘላቂና አስተማማኝ ሰላም ሊኖር የሚችልበትን ሁኔታ መፍጠር ማለት ነው።

የክለሳ ጥያቄዎች 4.2.2

ክንዋኔ

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያዌዎች

- *የመልካም አስተዳደር ዋና ዋና መገለጫዎች ምን ምን ናቸው?*
- *መልካም እስተዳደር በሌለበት ሁኔታ ምን ሊከሠት ይችላል?*
- *ሥልጣኑ በሕግ ያልተገደበ መንግሥት ምን ዓይነት መንግሥት ሊሆን እንደሚችል ግለፁ።*

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

- *ሙስናን በመከላከል ረገድ የህብረተቡ ሚና ምን እንደሆነ አጭር ሪፓርት አዘጋጅታችሁ ለክፍላችሁ አቅርቡ።*

ሐ. የቡድን ሥራ

- *“ሙስናን ማቆም ይቻላል” ወይም “ሙስናን ማቆም ሳይሆን መቀነስ ይቻላል” በሚሉት ሁለት ሐሳቦች ላይ በቡድን ተወያዩባቸው።*

4.3 የአጋርነት መርሐ ግብር

ከንዑስ ርዕሱ የሚጠበቅ አጥጋቢ የመማር ብቃት

ተማሪዎች ይህንን ንዑስ ርዕስ ካጠናቀቃችሁበኋላ:-

- የአፍሪካ ክልላዊ ድርጅት እና የድርጅቶች አባል ሀገሮችን ትለያላችሁ::
- የአፍሪካ ክልላዊ ድርጅቶች የአጋርነት ዓላማዎችን ትገልጻላችሁ::
- የአፍሪካ አንድነት ድርጅት አመሠራረት እና ወደ ኅብረት ስለመሸጋገሩ ትገልጻላችሁ::

ቁልፍ ቃላት

- ትብብር
- ተነሣሽነት

◈ ዋና ዋና ክልላዊ የአፍሪካ ድርጅቶች

1. የምሥራቃዊና ደቡባዊ አፍሪካ የጋራ ገበያ (COMESA)

- ኮሜሣ የሚለው ቃል ምን ማለት ነው?
- የጋራ ገበያ ማለት ምን ማለት ነው?
- ዋናው የኮሜሣ ትኩረት ከምን ላይ ነው?

የምሥራቃዊና ደቡባዊ አፍሪካ የጋራ ገበያ (COMESA) ታሪክ የተጀመረው እ.አ.አ. ታኅሣሥ 1994 ዓ.ም. ነበር:: የጋራ ገበያው የተቋቋመው ቀድሞ "አማራጭ የንግድ አካባቢ" ይባል የነበረውን ድርጅት ለመተካት ነው:: የጋራ ገበያው ዋና ጽሕፈት ቤት በዛምቢያ ዋና ከተማ በሉሳካ ይገኛል:: የጋራ ገበያው የተመሠረተው በአካባቢው በሚገኙ ነፃ እና ሉአላዊ ሀገራት የተፈጥሮ እና የሰው ሀብት በማቀናጀት ለአካባቢው ሕዝብ በሚጠቅም መልኩ በጋራ ለማልማት ነው:: የጋራ ገበያው የአካባቢውን ሰላምና ፀጥታ ጉዳይ ጨምሮ፣ ብዙ ዓላማዎችን ይዞ ይንቀሳቀሳል::

ምሥል 4.6 የምሥራቃዊና ደቡባዊ አፍሪካ የጋራ ገበያ አርማ

የጋራ ገበያው ዋናው ትኩረት አንድ ሠፊ የምጣኔ ሀብትና የንግድ ክፍል ማቋቋም ነው:: በዚህም አማካኝነት በአባል መንግሥታት መካከል ነጻ የንግድ ግንኙነት መፍጠር ነው:: የጋራ ገበያው ወቅታዊ ዓላማ «የምጣኔ ሀብት ዕድገት በአካባቢው ኅብረት» መፍጠር ነው:: ሃያ አንድ አባል አገሮችን ያቀፈው፣ የጋራ ገበያ ለአገር ውስጥ እና ለውጭ ንግድ የሚሆን አንድ ትልቅ የገበያ አካባቢ አቋቁሞአል::

© MoE FDR Ethiopia Not to be republished

የጋራ ገበያው ተቋማት

የአካባቢውን ኅብረትና ልማት ለማሳደግ ከተመሠረቱት ተቋማት መካከል የሚከተሉት ይገኙበታል

- የጋራ ገበያው የንግድና የልማት ባንክ በናይሮቢ ኬንያ፣
- የጋራ ገበያው ክሊሪንግ ሆምስ በሐራሬ ዚምባብዌ፣
- የጋራ ገበያው የንግድ ባንኮች ማኅበር በሐራሬ ዚምባብዌ፣
- የጋራ ገበያው የቆዳ ሥራዎች ማሰልጠኛ ተቋም በኢትዮጵያ እና
- የጋራ ገበያው የኢንሹራንስ ኩባንያ በናይሮቢ ኬንያ፡፡

በተጨማሪ እ.አ.አ ከ1998 ጀምሮ በሥራ ላይ የሚገኝ ፍርድ ቤት በጋራ ገበያው ሥር ተቋቁሟል፡፡ ኢትዮጵያ መጀመሪያ «አማራጭ የንግድ አካባቢ »ሲመሠረት ቀጥሎም እ.አ.አ ከ1960ዎቹ ጀምሮ የጋራ ገበያው ሲቋቋም ትልቅ ሚና ነበራት፡፡

የጋራ ገበያው ለአባላቱና ለአጋሮቹ ከሚሰጣቸው ጥቅማ ጥቅሞች የሚከተሉት ይገኙበታል፡፡

- ስፋት ያለው ተስማሚና ተወዳዳሪ ገበያ፣
- የላቀ የኢንዱስትሪ ምርታማነት እና ተወዳዳሪነት፣
- ዕድገት ያሳየ የእርሻ ምርትና የምግብ ዋስትና፣
- በዘዴና በብልሀት ሥራ ላይ የሚውል የተፈጥሮ ሀብት አጠቃቀም፣
- ተስማሚ የገንዘብና የባንክ አጠቃቀም መመሪያዎች፣
- አስተማማኝ የመጓጓዣ እና የመገናኛ ዘዴዎች መሠረተ ልማት፡፡

የጋራ ገበያው አባል አገሮች

- አንጐላ
- ቡሩንዲ
- ኮሞሮሶ
- ኮንጐ ዲሞክራቲክ ሪፐብሊክ
- ጂቡቲ
- ግብፅ
- ኤርትራ
- ኢትዮጵያ
- ኬንያ
- ማዳጋስካር
- ማላዊ
- ሞሪሽስ
- ናሚቢያ
- ሩዋንዳ
- ሲሼልስ
- ሱዳን
- ስዋዚላንድ
- ታንዛኒያ
- ኡጋንዳ
- ዛምቢያ
- ዝምባቡዌ

2. የምዕራብ አፍሪካ መንግሥታት የምጣኔ ሀብት ማኅበረሰብ (ECOWAS)

- የተለያዩ የአፍሪካ አገሮች የተለያዩ የኢኮኖሚ ማኅበረሰቦች የሚመሠርቱት ለምንድን ነው?

የምዕራብ አፍሪካ መንግሥታት ምጣኔ ሀብታዊ ማኅበረሰብ 15 የሚሆኑ ሀገሮች የመሠረቱት አካባቢያዊ ድርጅት ነው፡፡ ድርጅቱ የተመሠረተው እ.አ.አ. ግንቦት 28 ቀን 1975 የሌጉስን ውል በመፈራረም ነው፡፡ ዋናው ተልዕኮውም የአካባቢውን የምጣኔ ሀብት ኅብረት ለማሳደግ ነው፡፡ እ.አ.አ. በ1976 ኬፕ ቬርዴ ድርጅቱን ስትቀላቀል፤ ታኅሣስ 2000 ዓ.ም ላይ ደግሞ ሞሪታኒያ ለቃ ወጥታለች፡፡

© MoE, FDRE Ethiopia Not to be republished

ድርጅቱ የተቋቋመበት ዓላማ በገንዘብና በምጣኔ ሀብት ትብብር አማካኝነት ራስን በራስ ለመቻል ነው:: ሁለቱ ዋና ዋና ተቋማት የድርጅቱ ጽሕፈት ቤት እና የድርጅቱ የሕብረት የካሣና የልማት ተቋማት ናቸው:: እ.አ.አ በ2001 የድርጅቱ የልማት ተቋም ወደ ኢኮዋስ የልማትና ኢንቨስትመንት ባንክ ተቀይሮአል::

እ.አ.አ በ1978 የድርጅቱ አባል ሀገሮች በመካከላቸው የወዳጅነት ስምምነት ተፈራርመዋል:: እ.አ.አ ግንቦት 29 ቀን 1981 ደግሞ ከእያንዳንዱ አባል መንግሥታት የተውጣጣ የማኅበረሰቡ የኅብረት የጦር ኃይል ተመሥርቷል::

ምሥል 4.7 የምዕራብ አፍሪካ መንግሥታት የምጣኔ ሀብት ማህበረሰብ አርማ

የድርጅቱ አባል ሀገሮች

- ቤኒን
- ቡርኪና ፋሶ
- ኬፕ ቬርዴ
- ኮት ዲቯር
- ጋምቢያ
- ጋና
- ጊኒ
- ጊኒ ቢሳው
- ላይቤሪያ
- ማሊ
- ኒጀር
- ናይጀሪያ
- ሴኔጋል
- ሴራ ሌዎን
- ቶጎ

3. የደቡብ አፍሪካ የልማት ማኅበረሰብ /SADC/

የደቡብ አፍሪካ የልማት ማኅበረሰብ (South African Development Community) በአካባቢው መንግሥታት መካከል የተቋቋመ ድርጅት ሲሆን ጽሕፈት ቤቱም የሚገኘው በቦትስዋና ዋና ከተማ በጋብሮኔ ነው:: የማኅበረሰቡ ዋና ግብ በመንግሥታት መካከል ምጣኔ ሀብታዊና ማህበራዊ አንድነት መፍጠር፣ በተጨማሪም ፖለቲካዊና የፀጥታ ማስከበር ተግባራትን ማከናወን ነው:: ማኅበረሰቡ በተግባር የአፍሪካ ሕብረትን ሚና እየተጫወተ ይገኛል::

ምሥል 4.8 የደቡብ አፍሪካ የልማት ማኅበረሰብ አርማ

ለማኅበረሰቡ ማኅበራዊና ምጣኔ ሀብታዊ ትብብር መመሥረት በር ከፋች የነበረው የቀድሞው የደቡባዊ አፍሪካ ልማት ትብብር ጉባኤ የተባለው ድርጅት ነው:: ይህ ድርጅት እ.አ.አ ነሐሴ 17 ቀን 1992 ወደ ደቡብ አፍሪካ የልማት ማኅበረሰብ ተቀይሮአል:: በወቅቱ ናሚቢያ ድርጅቱን በአባልነት ተቀላቅላለች:: የደቡብ አፍሪካ ልማት ማኅበረሰብ (ደአልማ) የተመሠረተው በዊንድሆኩ ስምምነትና አዋጅ መሠረት ነው:: እ.አ.አ በ1992 የተቋቋመው ድርጅት ማህበራዊ፣ ምጣኔ ሀብታዊ፣ ፖለቲካዊ እንዲሁም የፀጥታ ትብብሮችን መሠረት ያደረገ ድርጅት ነው::

በ2008 ዓ.ም ማኅበረሰቡ ከምሥራቅ አፍሪካ ማኅበረሰብ (East African Community) እና ከምሥራቅና ደቡባዊ አፍሪካ የጋራ ገበያ ጋር ነጻ የንግድ ቀጠና መሥርቷል::

የማኅበረሰቡ አባል ሀገሮች የሚከተሉት ናቸው፤

- አንጎላ
- ቦትስዋና
- ኮንጎ ዲሞክራቲክ ሪፐብሊክ
- ሌሶቶ
- ማላዊ
- ሞሪሽስ
- ሞዛምቢክ
- ናሚቢያ
- ስዋዚላንድ
- ታንዛንያ
- ዛምቢያ
- ዚምባብዌ
- ደቡብ አፍሪካ
- ሲሸልስ

የታገደ አባል አገር

- *ማዳጋስካር፡-* በቀድሞው የአንታናናሪቮ (የማዳጋስካር ዋና ከተማ) ከንቲባ በአንድሬ ራጀሊና መፈንቅለ መንግሥት ከተካሔደ ጀምሮ ማዳጋስካር ከማኅበረሰቡ አባልነት ታግዳለች።

4. የናይል ተፋሰስ ሀገሮች ኅብረት (Nile Basin Initiative)

- **በዓባይ፣ በተከዜ፣ በባሮ እና በአኮቦ ወንዞች የሚገለገሉት ሀገሮች የትኞቹ ናቸው?**

በናይል ወንዝ አካባቢ በሚገኙ አገሮች የተመሠረተው አጋርነት የናይል ተፋሰስ አገሮች ኅብረት በመባል ይታወቃል። የአገሮቹ ፍላጐት ወንዙን በትብብር መንፈስ ማልማት፣ ምጣኔ ሀብታዊና ማኅበራዊ ጥቅሞችን መጋራት እና የአካባቢውን ሰላምና የፀጥታ ሁኔታ መጠበቅ ነው።

ኅብረቱ የተጀመረው በወንዙ ተጠቃሚ በሆኑ ሀገሮች መካከል በተደረገ የውይይት ሒደት ነው። ኅብረቱ በይፋ የተቋቋመው እ.አ.አ የካቲት 1999 ዓ.ም ወንዙን በጋራ በሚጠቀሙ ዘጠኝ ሀገሮች የውኃ ሀብት ሚኒስትሮች ነው። እነርሱም ግብጽ፣ ሱዳን፣ ኢትዮጵያ፣ ኡጋንዳ፣ ኬንያ፣ ታንዛኒያ፣ ቡሩንዲ፣ ሩዋንዳ፣ ኮንጎ ዲሞክራቲክ ሪፐብሊክ ናቸው። ኤርትራ አባል ብትሆንም በናይል ተፋሰስ ላይ ያላት ድርሻ በጣም አነስተኛ በመሆኑ በኅብረቱ ያላት ተሳትፎ ዝቅተኛ ነው።

ምሥል 4.9 የናይል ተፋሰስ ሀገሮች ኅብረት አርማ

ከአመሠራረቱ ጀምሮ ኅብረቱ በዓለም ባንክ እና በሌሎች የውጭ ተባባሪዎቹ ሲረዳ ቆይቷል። እ.አ.አ በ2008 ዓ.ም መጀመሪያ ላይ በናይል ተፋሰስ ኅብረት ሥር የሚከተሉት ፕሮጀክቶች ተመሥርተዋል።

ሀ. የአካባቢው ውኃ ሀብት አስተዳደር ፕሮጀክት፡- ዓላማ ከዚህ በታች በተዘረዘሩት ወንዞች ላይ ቀጣይነት ያለው አስተዳደር በኢትዮጵያ እና በሱዳን ውስጥ መመሥረት ነው። ወንዞቹም፣ ተከዜ፣ አትባራ፣ መረብ፣ ዓባይ (ብሉናይል) እና ባሮ (አኮቦ/ ሶባት) ናቸው።

© MoE FDRE Ethiopia Not to be republished

ለ. ኢትዮጵያ የኤሌክትሪክ ኃይል ንግድ ፕሮጀክት፡- በኢትዮጵያና በሱዳን መካከል ያለውን ድንበር ተሻጋሪ የኃይል ተሸካሚ መስመሮችን ማገናኘት ነው፡፡ ፕሮጀክቱ በሁለቱም ሀገሮች ለሚታየው የኤሌክትሪክ ኃይል እጥረት መፍትሔ ይሰጣል፡፡

ሐ. የአካባቢው የመስኖ አጠቃቀም ዘዴና የፍሳሽ መሄጃ ቦዮች ፕሮጀክት፡- ዓላማው ውኃን በአግባቡ በመጠቀም የመስኖ እርሻን ማስፋፋትና ማልማት እንዲሁም የእርሻን ምርታማነት ማሻሻል ነው፡፡

◈ የአፍሪካ አንድነት ድርጅት (አአድ) ምሥረታ

ተማሪዎች! ስለ አፍሪካ አንድነት ድርጅት (አአድ) ስትሰሙ ወይም ሰታነቡ መጀመሪያ ወደ አዕምሮአችሁ የመጣውን ሐሳብ ግለጹ፡፡ በመቀጠልም በቀረበው ሐሳብ ላይ ተወያዩበት፡፡

የአፍሪካ አንድነት ድርጅት (አአድ) የተመሠረተው እ.ኤ.አ ግንቦት 25 ቀን 1963 በአዲስ አበባ ከተማ ነው፡፡ የድርጅቱ ቻርተር የተፈረመው በ31 የአፍሪካ ነጻ መንግሥታት ነው፡፡ ከጊዜ በኋላም ነፃነታቸውን የተቀዳጁ አዳዲስ አገሮች ድርጅቱን ተቀላቅለዋል፡፡

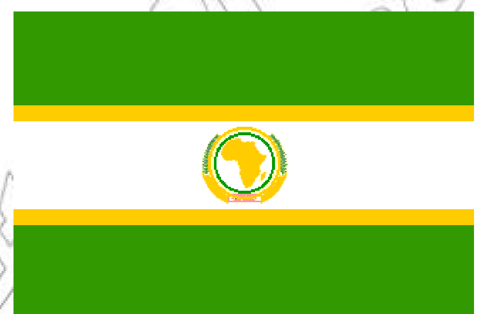

ምሥል 4.10 የአአድ ሠንደቅ ዓላማ

የአፍሪካ አንድነት ድርጅት (አአድ) ዓላማዎች (ግቦች)

የአፍሪካ አንድነት ድርጅት ዓላማዎችና ግቦች በሙሉ በአባል አገሮች ዘንድ ያላቸው ተቀባይነት ምን እንደሚመስል ተወያዩ፡፡

የድርጅቱ ዓላማዎች

- የአፍሪካን መንግሥታት ኅብረትና አንድነትን ከፍ ማድረግ፤
- ለአፍሪካ ሕዝቦች የተሻለ አኗኗር አባል መንግሥታት ትብብራቸውንና ጥረታቸውን እንዲያቀናጁና እንዲያጠናክሩ ማድረግ፤
- ሉዓላዊነታቸውን፣ የግዛት አንድነታቸውንና ነጻነታቸውን መከላከል፤
- ማንኛውንም ዓይነት ቅኝ አገዛዝ ከአፍሪካ ማጥፋት፤
- ከተባበሩት መንግሥታት ቻርተርና ከዩኒቨርሳል ሰብአዊ መብቶች ድንጋጌ ጋር ያለውን ዓለም አቀፍ ትብብር ከፍ ማድረግ፡፡

የአፍሪካ አንድነት ድርጅት (አአድ) ዋና ዋና አካላት

ጠቅላላ ጉባኤ፡-

- **የመንግሥታትና የመስተዳድር መሪዎች ጉባኤ** ከፍተኛውን አካል የሚይዝ ሲሆን ቢያንስ በዓመት አንድ ጊዜ ይሰበሰባል፡፡
- **የሚኒስትሮች ምክር ቤት፡-** የአባል መንግሥታት የውጭ ጉዳይ ሚኒስትሮችን የሚይዝ ሲሆን በዓመት ሁለት ጊዜ ይሰበሰባል፣ እንዲሁም ለመንግሥታቱ መሪዎች ስብሰባ የመነጋገሪያ ጉዳዮችን ያዘጋጃል፡፡
- **ጠቅላይ ጽሕፈት ቤት፡-** የድርጅቱ ዋናው አካል ሲሆን አብዛኛውን የአ.አ.ድ ሥራን ሸፍኖ ይሠራል፡፡ የዋናው ጽ/ቤት መቀመጫ አዲስ አበባ ነው፡፡ የመጀመሪያ የአአድ ዋና ፀሐፊ የጊኒው ተወላጅ ዲያሎ ቴሊ ነበሩ፡፡

- **የአፍሪካን ማኅበራዊ፣ ምጣኔ ሀብታዊና ትምህርታዊ** ችግሮችን ለመፍታት የሚችሉ የተለያዩ ድርጅቶችን መሥርቷል፡፡

የአፍሪካ አንድነት ድርጅት (አአድ) በሥራ ሒደት ላይ ያሳካቸውና ያላሳካቸው ግቦች ነበሩት፡፡

የአአድ ስኬቶች

የአፍሪካ አንድነት ድርጅት ካከናወናቸው ማኅበራዊ፣ ምጣኔ ሀብታዊና ፖለቲካዊ ጉዳዮች መካከል ጥቂቶቹን ለመግለጽ ሞክሩ፡፡

- በነጻነት ኮሚቴው አማካኝነት አአድ ከቅኝ አገዛዝ ነጻ ያልወጡ አገሮችን የነጻነት እንቅስቃሴ አግዟል፡፡ በአሁኑ ወቅት መላው የአፍሪካ አኅጉር ከቅኝ አገዛዝ ነጻ ወጥቷል፡፡
- በተባበሩት መንግሥታት መድረክ ላይ የአፍሪካ መንግሥታት በተለያዩ ዓለም አቀፍ ጉዳዮች ላይ ብዙውን ጊዜ የተባበረ አቋም ይይዛሉ፡፡
- አአድ ብዙ ግጭቶችን ለመሸምገል ሙከራ አድርጐ በመጠኑም ቢሆን ተሳክቶለታል፡፡ ለምሳሌ በሱማሊያና በኢትዮጵያ፤ በሞሮኮና በናይጄሪያ፤ በሩዋንዳና በታላላቅ ሐይቆች፤ እንዲሁም በደቡብ አፍሪካ የነበረው ፀረ-ዘረኝነት ትግል ጥቂቶቹ ናቸው፡፡
- ከዋና ዋና ዓላማዎቹ መካከል አንዱ መንግሥታትን ለምጣኔ ሀብት ዕድገት ማስተባበር በመሆኑ የተለያዩ አካባቢያዊ ድርጅቶች ተመሥርተዋል፡፡

በአአድ ያልተሳኩ ጉዳዮች

በአፍሪካ አንድነት ድርጅት ከታዩ ድክመቶች መካከል የሚከተሉት ጥቂቶቹ ናቸው፡-

- በደቡብ ሱዳን እና በሰሜን ሱዳን መካከል ለረጅም ጊዜ የተደረገውን የእርስ በእርስ ጦርነት ማስቆም አለመቻሉ፡፡
- እ.አ.አ ከ1967 እስከ 1970 ድረስ በናይጄሪያ ለተካሄደው የእርስ በእርስ ጦርነት በወቅቱ መፍትሔ አለመሻት፡፡
- በልዩ ልዩ የአፍሪካ ሀገሮች በየጊዜው የሚደረገውን መፈንቅለ መንግሥት መከላከል አለመቻሉ፡፡
- የመልካም አስተዳደር እጦትን፣ የሰብአዊ መብቶች ጥሰቶችን፣ ድህነትንና ኋላቀርነትን ለማስወገድ አቅም ማጣቱ ተጨባጭ የድርጅቱ ድክመቶች ነበሩ፡፡

አንዳንድ ጉዳዮች በአአድ ሊሳኩ ያልቻሉት በሚከተሉት ምክንያቶች ነበር፡፡

- በአባል መንግሥታት መካከል የነበሩ የሐሳብ ልዩነቶች፤
- በቀድሞ ቅኝ ገዥ ኃይሎችና በአፍሪካ አንድነት ድርጅት አወቃቀር ላይ የነበሩ የአመለካከት ልዩነቶች፤
- የቋንቋ ልዩነቶች፤ በአፍሪካ ሕዝቦች ከሚነገሩት ቋንቋዎች እንግሊዘኛ፣ ፈረንሣይኛ የፖርቱጋል ቋንቋ፣ ስፓኒሽኛ እና አረብኛ ይገኙባቸዋል፡፡
- ብዙ የአፍሪካ አገሮች አፍሪካዊ ያልሆኑ ድርጅቶች አባል ናቸው፡፡ በሰሜን አፍሪካ የሚገኙ መንግሥታት ብዙዎቹ የአረብ ሊግ አባል አገሮች ናቸው፡፡
- አፍሪካ ውስጥ ነጻነትን ተከትለው የመጡት ችግሮች የሚከተሉት ናቸው፤ የዘርና የድንበር ግጭቶች፣ የአንድ ፖርቲ አገዛዝ፣ ወታደራዊ መፈንቅለ መንግሥቶች እና የውጭ ጣልቃ ገብነት ናቸው፡፡ የእነዚህ ሁሉ ችግሮች ድምር ውጤት ያስከተለው የፖለቲካ አለመረጋጋትና ምጣኔ ሀብታዊና ማኅበራዊ ኋላቀርነትን ነው፡፡

© MoE FDR Ethiopia Not to be republished

አአድ እነዚህን ግዙፍ ችግሮች ለመፍታት አልቻለም::እነዚህን ሁሉ ችግሮች ለማቃለልና የአፍሪካን ፖለቲካዊና ምጣኔ ሀብታዊ አንድነት ለማፋጠን የአፍሪካ ኅብረት (አኅ) እ.ኢ.አ በ2002 ተመሠረተ:: ከላይ እንደተገለፀው የአፍሪካ ኅብረት ከአአድ ጋር የራእይና የዓላማ መሠረታዊ ልዩነት የለውም:: የአፍሪካ ኅብረት የአአድ የዕድገት ሂደት ውጤት ነው::

የአፍሪካ ኅብረት (አኅ)

አአድ ወደ አኅ የተሸጋገረበት ምክንያት ምን ይመስላችኋል? ይህንን ጥያቄ በክፍላችሁ ተወያዩበት::

እ.ኢ.አ በመስከረም 1999 በሊቢያው መሪ ሙአማር ጋዳፊ ጋባዥነት ሊቢያ በምትገኘው የሲርቴ ከተማ የአፍሪካ አንድነት ድርጅት (አአድ) መደበኛ ያልሆነ ከፍተኛ ስብሰባ አድርጎ ነበር:: ይህ ስብሰባ የተጠራው የአአድን አሠራር ቀልጣፋና ውጤት ሊያስገኝ የሚችል ብቁ ድርጅት ለማድረግ መተዳደሪያ ደንቡን ለማሻሻል ታስቦ ነበር:: ስለዚህ እ.ኢ.አ መስከረም 5 1999 የአፍሪካ ኅብረት (አኅ) እንዲመሠረት የሲርቴ አዋጅ ጥሪ አቀረበ:: አዋጁንም ተከትሎ በ2000 ቶጐ ዋና ከተማ ሎሜ ላይ ከዚያም በ2001 ዛምቢያ ዋና ከተማ ሉሳካ ላይ ከፍተኛ ስብሰባዎች ተካሄዱ::

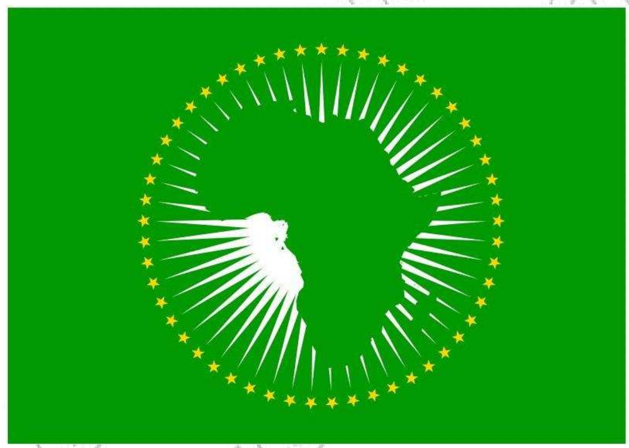

ምሥል 4.11 የአኅ ሠንደቅ ዓላማ

የአፍሪካ ኅብረት መመሥረት በይፋ የተገለጸው እ.ኢ.አ ሐምሌ 9 ቀን 2002 ደቡብ አፍሪካ በምትገኘው ደርባን ከተማ ነው:: የመጀመሪያው የኅብረቱ ፕሬዝዳንት የወቅቱ የደቡብ አፍሪካው መሪ ታቦ እምቤኪ ናቸው:: ይህም የተገለጸው በአፍሪካ ኅብረት የመጀመሪያ ስብሰባ ላይ ሲሆን የደርባን ጉባኤ ለቀድሞው የአፍሪካ አንድነት ድርጅት(አ.አ.ድ) ግን የመጨረሻው ጉባኤ ነበረ::

የአፍሪካ ኅብረት ከአፍሪካ አንድነት ድርጅት መሠረታዊ የራዕይና የአላማ ልዩነት የለውም:: ይልቁንም የአፍሪካ አንድነት ድርጅት በሂደት የደረሰበት ከፍተኛ የዕድገት ደረጃ ውጤት ነው:: ነገር ግን አራት ጠንካራ መሠረቶችን ጥሏል:: እነርሱም:- የመላው አፍሪካን ፓርላማ፣ የሰላምና ፀጥታ ምክር ቤት፣ የአፍሪካ ፍትሕና ሰብአዊ መብት ፍርድ ቤት፣ እና የአፍሪካ የገንዘብ ፈንድና የኢንቨስትመንት ባንክ ናቸው::

የአፍሪካ ኅብረት ራዕይ የተዋሐደች፣ የበለፀገች፣ ሠላማዊ የሆነች፣ እና በራሷ ዜጐች የምትመራ ጠንካራ ዓለም አቀፋዊ ኃይል ልትሆን የምትችል አኅጉር መገንባት ነው::

ምሥል 4.12 የአፍሪካ ኅብረት ዋና ጽሕፈት ቤት በአዲስ አበባ

የክለሳ ጥያቄዎች 4.3

ሀ. በእውቀት ላይ የተመሠረቱ ጥያቄዎች

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ

- በምዕራብ አፍሪካ መንግሥታት የምጣኔ ሀብት ማኅበረሰብ የተተካው የመጀመሪያው ድርጅት ማን ይባላል?
- የምዕራብ አፍሪካ መንግሥታት የምጣኔ ሀብት ማኅበረሰብ ዋናው ተልእኮ ምንድነው?
- የደቡብ አፍሪካ የልማት ማኅበረሰብ እንዴት፣ መቼና የት ተመሠረተ? አባል አገሮችን ዘርዝሩ፡፡

ለ. የሚሠሩ ተግባራት

- የአፍሪካን ካርታ ከሠራችሁ በኋላ ዋና ዋናዎቹን አካባቢያዊ ድርጅቶች የሚገኙባቸውን ሥፍራዎች በተለያዩ ቀለሞች በመቀባት አመልክቱ
- ማጣቃሻ ጽሑፎችን በመጠቀም አአድ ወደ አኅ እንዴት እንደተሸጋገረ የሚገልጽ አጭር ሪፖርት ጻፉ፡፡

ሐ. የቡድን ስራ

- የአፍሪካ አንድነት ድርጅትን የአፍሪካ ሕብረት መተካቱ ለአፍሪካ ሕዝቦች የተሻለ አኗኗር ሊያመጣ መቻሉን ወይም አለመቻሉን በሚመለከት በሁለት ቡድን ተከፋፍላቸው ተወያዩ፡፡

© MoE, FDRE Not to be reproduced

ቁልፍ ቃላት

- **ሀብት:-** ንብረት፣ ጥሪት
- **መልካም አስተዳደር:-** ከሙስና የፀዳ ቀልጣፋ የመንግሥት አመራር::
- **መድሎ:-** አንድን ሰው ከሌላው ሰው ለይቶ ማየት (አድሎአዊነት)::
- **ሙስና:-** ሥልጣንን መከታ በማድረግ የሚፈጸም ሥነ ምግባር የጎደለው አሠራር::
- **ምልመላ:-** አዲስ እጩዎችን በመመልመል ቡድን ማቋቋም::
- **ሥርጭት:-** በልዩ ልዩ ቦታዎች የመድረስ፣ ወይም የማዳረስ ሁኔታ፣ ተግባር::
- **ስምምነት:-** በመወያየት ወይም በመነጋገር የሚደረስበት ድምዳሜ::
- **ተላላፊ በሽታ:-** በንክኪ፣ በትንፋሽ፣ በነፍሳት፣ ወዘተ. ምክንያት ከአንዱ ወደ ሌላ የሚጋባ ወይም የሚዛመት በሽታ::
- **ተነሣሽነት:-** አንድን ተግባር ለማከናወን የመጀመሪያ መሆን፣ በጐ ፈቃደኝነት::
- **ተጽእኖ:-** ጫና፣ ግፊት
- **ትብብር:-** አንድነት፣ ኅብረት፣ መረዳዳት፣ መተጋገዝ፣ አብሮ መስራት::
- **አድሎ:-** ይሁነኝ ብሎ አንዱን ወገን በመጉዳት ሌላውን ወገን የመጥቀም ዝንባሌ፣ ድርጊት::
- **ዲሞክራሲ:-** እኩልነት የሰፈነበት የሕዝብ አስተዳደር::
- **ጥቃት:-** በደል፣ ግፍ፣ ጭቆና
- **ጨቅላ ህፃናት:-** ዕድሜያቸው ከሁለት ዓመት በታች የሆኑ ህፃናት::

© MoE, FDRE Ethiopia
Not to be republished

ማጠቃለያ

- ኤች አይ ቪ/ኤድስ ዓለም አቀፋዊ ሥጋት ነው:: የዚህ በሽታ ሥርጭትና ተጽእኖ ከሌላው የዓለም ክፍል የበለጠ በአፍሪካ በተለይም ከስሃራ በታች ባሉት የአፍሪካ አገሮች ይታያል:: በሽታው ማኅበራዊ፣ ምጣኔ ሀብታዊና ፖለቲካዊ ተጽእኖ አለው::
- የሕዝብ ቁጥር ሲጨምር የምግብ አቅርቦት፣ የጤና፣ የትምህርት፣ እንዲሁም ሥራ የማግኘት ፍላጐቶች ይጨምራሉ:: ፈጣን የሕዝብ ቁጥር ከፍተኛ የምግብ እጥረት፣ ዝቅተኛ የመማር ዕድል፣ ብቃት የጐደለው የጤና አገልግሎት፣ የደኖች መመናመንና የአፈር መሸርሸር ያስከትላል::
- የሕጻናት መብት ጥሰቶች የሚባሉት በሕጻናት ላይ የሚደርስ የጭካኔ፣ የአስገድዶ መድፈር፣ በቸልታ የመተውና የጉልበት ብዝበዛ ተግባራት ናቸው:: ነገር ግን የሕጻናት ሕጐች ሕጻናትን ከእንደነዚህ ዓይነት የመብት ጥሰቶች ይከላከላሉ:: በሕጻናት ላይ ለሚፈጸሙ ማናቸውም ዓይነት የጭካኔ ተግባራት ተገቢ ሕጋዊ ቅጣት ይሰጣል:: ሕፃናትን በቸልታ የሚተው ወላጆችና አሣዳጊዎች በሕግ ይጠየቃሉ:: በተባበሩት መንግሥታት የሕጻናት መብት ድንጋጌዎች ሕጻናት ሐሳባቸውን በነፃነት የመግለጽ ከተለያዩ በደሎችና ጥቃቶች የመጠበቅ እና በተሻለ የመኖር መብታቸው ጸድቆ ሥራ ላይ ውሏል::
- የመልካም አስተዳደር እጦት የሚባለው ሉዓላዊ ሀገር በጥቂት አምባገነኖች እጅ መያዝ፣ የተጠያቂነትና የግልጽነት ሥርዓት ያለመኖርን ያሳያል::
- ዋና ዋናዎቹ የአፍሪካ አካባቢያዊ ድርጅቶች የየራሳቸው ዓላማዎችና ተግባራት አሏቸው:: ዋናው ትኩረታቸው ግን የአካባቢውን ችግር ለመቅረፍ የሚያስችል አንድ ራሱን የቻለ የምጣኔ ሀብት እድገት ክፍል መፍጠር ነው::
- የአፍሪካ ኅብረት የተመሠረተው እ.ኤ.አ በ 2002 በደቡብ አፍሪካ ደርባን ከተማ ሲሆን፣ የአአድ አመሠራረት ግን አርባ ዓመታት ያህል ቀደም ብሎ በአዲስ አበባ ነበረ:: የአአድን ቻርተር 31 ነፃ የአፍሪካ መንግሥታት ፈርመው እንዳፀደቁት ይታወቃል:: አአድ አራት ዋና ዋና አካሎች ሲኖሩት ዓላማዎቹም የመንግሥታቱን አንድነት ማጐልበት፣ ኅብረታቸውን ማጠናከር፣ ሉዐላዊነታቸውን መጠበቅ፣ ቅኝ አገዛዝን ማስወገድና ዓለም አቀፍ ኅብረትን ማጠናከር ናቸው::

ምዕራፍ አራት

የክለሳ ጥያቄዎች

ሀ) የሚከተሉትን ዓረፍተ ነገሮች «እውነት» ወይም «ሐሰት» በማለት መልሱ።

_______ 1. ሕጻናት የሚሠሩት ሥራ በጉልበት ብዝበዛነት ሊፈረጅ ይችላል።

_______ 2. በኢትዮጵያ የሕጻናት መብቶች ድንጋጌ የጸደቀው በ1998 ዓ.ም. ነው።

_______ 3. ኢትዮጵያ የምሥራቅና የደቡብ አፍሪካ የጋራ ገበያ አባል ሀገር ናት።.

_______ 4. የመልካም አስተዳደር አለመኖር ለዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባታ እንቅፋት ነው።

_______ 5. የደርባን ጉባኤ የመጨረሻው የአፍሪካ ኅብረት ጉባኤ ነበር።.

ለ) በ"ለ" ሥር የሚገኙትንበ"ሀ"ረድፍ ሥር ከሚገኙት ጋር አዛምዱ።

"ሀ"	"ለ"
1. ኤች. አይ.ቪ./ ኤድስ	ሀ) የሥነ ሕዝብ ፖሊሲ
2. ፍጹም ድህነት	ለ) መልካም አስተዳደር
3. ጠለፋ	ሐ) የአፍሪካ ኅብረት እንዲመሰረት ጥሪ የቀረበበት ከተማ
4. ሲርቴ	መ) የሕጻናት መብት ጥሰት
5. ሕጻናትን አለማስተማር	ሠ) በሴቶች ላይ የሚደርስ የፆታ ጥቃት
	ረ) የልማት እንቅፋት
	ሰ) የመሠረታዊ ፍላጎት እጦት
	ሸ) ሊፈወስ የሚችል
	ቀ) ዝቅተኛ ገቢ

ሐ) ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛ የሆነውን መልስ ምረጡ።

1. ከሚከተሉት መካከል ኢትዮጵያ አባል ሀገር ያልሆነችው በየትኛው ድርጅት ነው?
   - ሀ) ምዕራብ አፍሪካ የምጣኔ ሀብት ማኅበረሰብ
   - ሐ)አፍሪካ ኅብረት
   - ለ) አፍሪካ አንድነት ድርጅት
   - መ) የተመድ
2. በኢትዮጵያ የተቋቋመው የአፍሪካ የጋራ ገበያ ተቋም የትኛው ነው?
   - ሀ) ክሊሪንግ ሀውስ
   - ሐ) የንግድና የልማት ባንክ
   - ለ) የቆዳ ሥራ ተቋም
   - መ) የኢንሹራንስ ኩባንያ
3. ከሚከተሉት መካከል በመጨረሻ የተመሠረተው የትኛው ነው?
   - ሀ) የአፍሪካ አንድነት ድርጅት
   - ለ) የምዕራብ አፍሪካ መንግሥታት የምጣኔ ሀብት ማኅበረሰብ
   - ሐ) የደቡብ አፍሪካ የልማት ማኅበረሰብ
   - መ) የአፍሪካ ኅብረት

© FDRE Ethiopia MoE Not to be republished

4. የአፍሪካውያን ወቅታዊ ያልሆነውን ችግር ለዩ።

ሀ) ድህነት

ሐ) ቅኝ አገዛዝ

ለ) ኋላ ቀርነት

መ) ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ

5. ከሚከተሉት መካከል ትክክለኛ የሆነውን ሐሳብ ምረጡ

ሀ) ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ የሚያስከትለው ተጽእኖ የጤና ችግር ብቻ ነው።

ለ) ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ የሚያስከትለው ተጽእኖ ምጣኔ ሀብታዊ ጫና ብቻ ነው።

ሐ) ኤች.አይ.ቪ/ኤድስ የሚያስከትለው ተጽእኖ ማኅበራዊ ቀውስ ብቻ ነው።

መ) ኤች.አይ.ቪ ኤድስ የጤና፣ የምጣኔ ሀብታዊና ማኅበራዊ ቀውስን ያስከትላል።

መ) ለሚከተሉትጥያቄዎችአጫጭር መልሶችን ስጡ።

1. ፍጹም ድህነት ምን ማለት ነው?
2. በሕጻናት መብት ድንግጋጌዎች ከተቀመጡ መብቶች ሕጻናትን ከጉልበት ብዝበዛ የሚከላከለውን አንቀጽ ይዘት ሙሉ ሐሳቡን ግለጹ።
3. የመልካም አስተዳደር እጦትን የሚያሳዩ ሁለት ምሳሌዎች ግለጹ።
4. የደቡብ አፍሪካ የልማት ማኅበረሰብ የተቋቋመበትን ዓላማ ጻፉ።
5. በአፍሪካ ኅብረትና በአፍሪካ አንድነት ድርጅት መካከል ያለውን አንድነትና ልዩነት አብራሩ።

ሠ) በሚከተሉት ባዶ ቦታዎች የጎደሉትን በትክክለኛ ቃላት ወይም ሐረግ ሙሉ።

1. ከናይል ተፋሰስ ሀገሮች ኅብረት መካከል በጣም አነስተኛ ድርሻ ያላት ______________ ናት።
2. ከትራንስፓርት መገልገያዎች፣ ከኢንዱስትሪዎችና ከማዕድናት የሚወጣው ______________ እና ______________ የአየርና የውኃ ብክለት ያስከትላል።
3. በኢትዮጵያ «ወጣት ሠራተኞች» ተብለው ሥራ መቀጠር የሚችሉ ሕጻናት ዕድሜ ከ__________እስከ ______________ ነው።
4. የአፍሪካ ኅብረት የመጀመሪያ ጉባኤ የተካሄደው በ ______________ነው።
5. የመጀመሪያው የአፍሪካ አንድነት ድርጅት ፀሐፊ ______________ነበሩ።

© MoE FDRE Ethiopia Not to be republished

ፍተሻ

የምታውቋቸውን ክንውኖች በመለየት በእያንዳንዱ ሳጥን ውስጥ ይህንን (✓) ምልክት አኑሩ::

1. ከሰሐራ በስተደቡብ ባሉት የአፍሪካ አካባቢዎች የኤች አይ ቪ ኤድስ ሥርጭትን መግለጽ እችላለሁ:: ☐
2. በብዙ የአፍሪካ ክፍሎች በሚገኙት ሕዝቦች ላይ የኤች አይ ቪ ኤድስ ተፅእኖ ምን እንደሚያስከትል አብራራለሁ:: ☐
3. ፈጣን የሕዝብ ቁጥር መጨመር የሚያስከትለውን ውጤት አሣያለሁ:: ☐
4. በአፍሪካ ውስጥ የሚገኙትን ዋና ዋና የአካባቢ ድርጅቶችን መዘርዘር እችላለሁ:: ☐
5. የአአድን አመሠራረትና ወደ አኅ የተሸጋገረበትን ሁኔታ መግለጽ እችላለሁ:: ☐
6. የአአድን ዓላማዎችና ግቦችን ማሣየት እችላለሁ:: ☐

© MoE, Not to be reproduced